

martyris a ministris unguis charaxari scribentibus : A ex quo liquido constat hæc vocabula ejusdem esse significationis. Isidorus a fide nomen deducit, sed verbale est a præterito fidi verbi *findo*. Hujusmodi unguis erant bisulcæ, seu bifidæ, id est, duos mucrones habebant incurves, ut claram est ex eodem hymno.

Sponte nudas offerens
Cestas bisulcis exsecandas ungalis.

Unde infra appellatur unguis *hiulcus mucro*.

Scindunt utrumque milites teterrimi
Mucrone hiulco pensilis latus viri.

Et hæc de unguis : *et herbarius*, quod sequitur, est veneficus, ob herbas maleficas et herbarum venena quibus veneficus utitur. Unde vocabulum Gallicum *enherber*, veneno aliquem necare. Vetus poeta :

Sous le gist le frâs serpent en herbe,
Fuyez, enfans, cor il enherbe.

Ante hæc verba, si cessaverit suscipere eam, desunt nonnulla : non enim cohererent ista superioribus. Vocabulum *acceptor* corruptum est ; lege, *accipiter*. Hic pœnitentia datur ob morticini et suffocati esum, qui etiam prohibetur, can. 63 apostolorum, et can. 67 sextæ synodi. Huc spectat illud Burchardi, cap. 5 libri xix : « Comedisti morticina, id est, animalia quæ a lupis, seu a canibus dilacerabantur, et sic mortua inventa sunt? si fecisti, x dies in pane et aqua pœniterè debes. Comedisti aves quos oppreserat accipiter, et non prius occidisti eas ferro aliquo? Si fecisti, quinque dies in pane et aqua pœniteat. Sequitur : « Si gallina in puteo mortua fuerit, » etc. Illis fere similia referuntur a Burchardo lib. xix,

cap. 106. ex Pœnitentia Romano : « Si quis dederit alicui liquorem in quo mus, vel mustela mortua inventa sunt, si laicus est, septem dies pœniteat ; si in cœnobiiis contigerit, ccc psalmos cantet. Qui postea noverit quod talem potum biberit, c. psalmos cantet. » Sequitur : « Si quis mus aut gallina, » etc. Haud absimile est id quod refertur a Burchardo ex eodem Pœnitentia Romano : « Qui comedit vel bibit intinctum a familiari bestia, id est, cane vel cato, et scit, centum psalmos cantet : si nescit, duos dies jejundet : vel si redimere voluerit, l psalmos cantet. » Sequitur, « Si piscis mortuus fuerit in piscina, » etc. Huic simile est illud Burchardi lib. xix, cap. 5 : « Comedisti piscem qui mortuus est in flumine inventus ? Si fecisti, tres dies in pane et aqua pœniteat. » In his verbis, *nemo manducet carnem ejus, et ejus* refertur ad *et animalis*, cum quo homo colerit. Sequentia, *si voluerit pro anima sua dare*, etc., hæc corrupta sunt, nec satis superioribus cohererent, et sic legenda arbitror : *Si voluerit pro anima sua dare eleemosynam de his pecuniis que fuerunt de præda, et suam egit pœnitentiam, potestatem habet*. Huc usque codex Corbeiensis, in quo, ut arbitror, finis hujus Pœnitentialis desideratur. Hæc autem breviter perstrinximus, ut aliquam lucem huic Pœnitentia afferre possemus. Nec plura de antiquorum pœnitentia Christianorum scribimus, cum ante nos multi docti viri in hoc campo decurrerint, ac præsertim Gabriel Albaspinus episcopus Aurelianensis, lib. II Observationum ; Joannes d'Artis, juris in universitate Parisiensi antecessor et professor regius, in libro de canonica Ecclesiæ Disciplina circa sacramenta, etc. ; et Dionysius Petavius societatis Jesu in Animadversionibus in S. Epiphanium ad hæresim LIX, quæ est Novatianorum.

APPENDIX AD HALITGARIIUM.

ANONYMI

^a LIBER PŒNITENTIALIS

Ex scrinio Romanæ Ecclesiæ assumptus.

(Apud Canisium, Lectiones antiquæ.)

QUOMODO PŒNITENTES SINT SUSCIPENDI, JUDICANDI, C SIVE RECONCILIANDI.

^b Quotiescunque Christiani ad pœnitentiam accedunt, jejunia damus : et nos communicare cum eis debemus jejuniis, unam aut duas septimanas, aut quantum possumus, ut non dicatur nobis quod sacerdotibus Judæorum dictum est a Domino salvatore nostro : *Væ vobis legisperitis, qui aggravatis homines, et imponitis super humeros eorum onera gravia, et importabilia ; ipsi autem uno digito vestro non tangitis sarcinas ipsas*. Nemo enim potest sublevare calentem sub pondere, nisi inclinaverit se, ut porrigat ei manum. Neque ullus medicorum vulnera infirmantium potest curare, nisi fetoribus particeps fuerit. Ita quoque nullus sacerdotum, vel pontifex, peccatorum vulnera potest curare, aut animabus peccata auferre, nisi præstante sollicitudine et oratione lacrymarum. Necesse est ergo nobis, frater charissime, sollicitos esse pro peccantibus, quia sa-

mus alterutrum membra. Et, si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Ideoque et nos, si viderimus aliquem in peccatis jacentem, festinemus eum ad pœnitentiam, per nostram doctrinam, vocare. Et quotiescunque dederis consilium peccanti, da illi pœnitentiam statim, quantum debeat jejunare et redimere peccata sua ; ne forte obliviscaris quantum eum oporteat pro suis peccatis jejunare : ita quod necesse sit, iterum ut exquiras ab eo peccata. Ille autem forsitan erubescet iterum peccata sua confiteri, et iterum amplius judicari. ^c Non enim omnes clerici hanc scripturam usurpare aut legere debent, qui inveniunt eam, nisi soli illi quibus necesse est, id est, presbyteri. Sicut enim sacrificium offerre non debent, nisi episcopi et presbyteri, quibus claves regni cœlestis traditæ sunt, sic nec iudicia ista alii usurpare debent.

Si autem necessitas evoenerit, et presbyter non fuerit præsens, diaconus suscipiat pœnitentem ad

^d tamen conferre operæ pretium erit. Edr.

^b Illa leguntur totidem verbis apud Rubertum in Pœnitentia quod Morinus edidit ad calcem Tract. de Pœnitentia, pag. 13. Basn.

^c Similia videre possis in libro de Officiis, qui tribuitur Alcuino. Ib.

^a Hunc librum, ab anonymo excerptum, ibi recedendum censimus ad ordinem chronologicum servandum, quia, juxta Canisium in *Lectionibus antiquis*, ad annum 825 referendus est. Quamvis Halitgarii pœnitentialis liber in libro quem exhibemus, quibusdam tantum variantibus, repræsentetur, utrumque

* satisfactionem vel sanctam communionem. Sicut ergo superius diximus, humiliare se debent episcopi, sive presbyteri, et cum tristitia gemitu lacrymisque orare, non solum pro suis delictis, sed etiam pro Christianorum omnium, ut possint dicere : *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?* Cum ergo venerit aliquis ad sacerdotem confiteri peccata sua, mandet ei sacerdos ut expectet modicum, donec intret in cubiculum suum ad orationem; si autem non habuerit cubiculum, tamen sacerdos dicat hanc in corde suo orationem.

Oremus.

b Domine Deus omnipotens, propitius esto mihi peccatori, ut condigne possim tibi gratias agere, qui me indignum propter tuam misericordiam ministrum fecisti sacerdotalis officii: et me humilem, exiguumque peccatorem constituisti ad orandum intercedendumque ad Dominum nostrum Jesum Christum pro peccantibus et ad poenitentiam revertentibus: ideoque dominator Domine, qui omnes homines vis salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, qui non vis mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, suscipe orationem meam, quam fundo ante clementiam tuam pro famulis atque famulus tuis, qui ad poenitentiam venerunt; per Dominum nostrum.

Videns autem ille qui ad poenitentiam venit sacerdotem tristem et lacrymantem pro suis facinoribus, magis ipse in timore Dei percussus, amplius tristatur, et exhorrescit peccata sua.

Et unumquemque hominem, accedentem ad poenitentiam, si videris acriter et assidue stare in poenitentia, suscipe illum. Qui vero potest jejunare, quod impositum est illi, noli prohibere, sed permitte. Magis enim laudandi sunt qui celeriter debitum pondus persolvere festinant, quia jejunium debitum est. Et sic date mandatum illis qui poenitentiam agunt, quia si jejunaverit et compleverit quod illi mandatum est a sacerdote, purificabitur a peccatis. Quod si iterum ad pristinam consuetudinem vel peccatum reversus fuerit, sic est quomodo canis qui revertitur ad vomitum suum. Omnis itaque poenitens non hoc solum debet jejunare quod illi mandatum est a sacerdote, verum etiam postquam compleverit ea quae illi jussa sunt, debet, quantum ipsi visum fuerit, jejunare: sive in quarta feria tradas, sive parasceve, si egerit ea quae illi sacerdos praeeperit, peccata ejus dimittentur; si vero postea ex sua voluntate jejunaverit, mercedem sibi acquirit et regnum caelorum. Qui ergo tota septimana jejunat pro peccatis suis, sabbato et Dominico die manducet et bibat quidquid ei appositum fuerit. Custodit tamen se a crapula et ebrietate, quia luxuria de ebrietate nascitur. Ideo beatus Paulus prohibuit dicens: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*; non quia in vino est luxuria, sed in ebrietate.

c Si quis forte non potuerit jejunare, et habuerit unde dare possit ad redimendum: si dives fuerit, pro vii hebdomadibus det solidos xx: si autem non habuerit tantum, unde dare possit, det solidos x; si autem multum pauper fuerit, det solidos iii. Neminem vero conturbet, qui iussimus xx solidos dare aut minus, quia, si dives fuerit, facilius est illi dare solidos xx quam pauperi tres solidos. Sed unusquisque attendat cui dare debet: sive pro redemptione captivorum, sive super sanctum altare, sive pauperibus Christianis erogandum. Et hoc scitote, fratres, ut, dum venerint ad vos servi vel ancillae, quaerentes poenitentiam, non eos gravetis; neque cogatis tantum jejunare quantum divites, quia servi et ancillae non sunt in sua potestate, ideo medietatem poenitentiae illis imponite.

Explicit prologus.

* Apud Egbertum haec desunt; nec ille loquitur de satisfactione vel communionem. Negatur autem a multis diaconum potuisse talia conficere. **B. S. V.**

INCIPIUNT ORATIONES AD DANDAM POENITENTIAM.

In primis dicat sacerdos xxxvii psalmum: *Domine, ne in furore tuo arguas me*. Postea dicat. *Oremus*, et psal. iii *Benedicam*, usque *Renovabitur*. Et iterum dicat. *Oremus*, et psal. l *Miserere*, usque *omnes iniquitates meas dele*. Post haec psalmum, *Deus, in nomine tuo*, et dicat: *Oremus*. Deinde psalmum, *Quid gloriaris in malitia?* usque *videbuntur justi*. Et dicat hanc orationem:

Oremus.

Deus, cujus indulgentia nemo non indiget, memento, Domine, famuli tui N., et qui lubrici, terrenique corporis in fragilitate nudatur, quaesumus, ut des veniam confidenti, parce supplici, ut qui nostris meritis accusamur, tua miseratione salvemur. Per Dominum, etc.

Aliter.

Deus, sub cujus oculis omne cor trepidat, omnes conscientiae contremiscunt, propitiare omnium gemitibus, et omnium medere vulneribus, ut, sicut nemo nostrum liber est a culpa, ita nemo sit alienus a venia. Per Dominum.

Item aliter.

Deus infinitae misericordiae veritatisque immensae, propitiare iniquitatibus nostris, et omnibus animarum nostrarum medere languoribus, ut, miserationum tuarum remissione percepta, in tua semper benedictione laetemur. Per Dominum.

Aliter.

Precor, Domine, clementiae et misericordiae tuae majestatem ut famulo tuo peccata et facinora confidenti veniam relaxare digneris, et praeteritorum criminum culpas indulgeas, qui humeris tuis ovem perditam reduxisti; qui publicani preces confessione placatus exaudisti: tu etiam huic famulo tuo placare, Domine; tu ejus precibus benignus aspira, ut in confessione placabilis permaneat, ejus et petitio perpetuam clementiam tuam celeriter exoret, sanctisque altaribus et sacramentis restitutus, spei rursus aeternae vitae et caelestis gloriae mancipetur. Per Dominum.

Manus impositio.

Domine sancte, Pater omnipotens, aeternae Deus, qui per Jesum Filium tuum Dominum nostrum vulnera nostra curare dignatus es: te supplices rogamus et petimus nos humiles tui sacerdotes, ut precibus nostris aures tuae pietatis inclinare digneris, remittasque omnia crimina et peccata universa condones, desque huic famulo tuo, Domine, pro supplicii veniam, pro moerore laetitiam, pro morte vitam, ut de tua misericordia confidens pervenire mereatur ad vitam aeternam. Per Dominum.

EX POENITENTIALI ROMANO, QUALITER JUDICANDI SINT SINGULI POENITENTES.

In primis de homicidio.

Si quis clericus homicidium fecerit, x annos poeniteat, iii ex his in pane et aqua. Si laicus, iii annos poeniteat, i ex his in pane et aqua. Subdiaconus vi, diaconus vii, presbyter x, episcopus xii. Si quis ad homicidium faciendum consenserit, vii annos, iii in pane et aqua. Si quis laicus homicidium fecerit voluntarie, vii annos poeniteat, iii in pane et aqua. Si quis infantem oppresserit, iii annos poeniteat, primus ex his in pane et aqua. Et clericus similiter observet.

De fornicatione, ex eodem Poenitentiali.

Si quis clericus fornicaverit sicut Sodomitae foce-

b Habetur haec oratio integra in ordine Romano. Bibl. Pat. tom. X, pag. 27. lb.

c Habet eadem totidemque verbis Regino in antiqua Collectione ms., lib. ii, cap. 44. lb.

runt, x annos pœniteat, tres ex his in pane et aqua. Si quis clericus adulterium commiserit, id est, cum uxore vel sponsa alterius, si filium genuerit, vii [ann.] pœniteat; si vero filium non genuerit, et in notitiam hominum non venerit, si clericus est, tres annos pœniteat, primum ex his in pane et aqua. Si diaconus aut monachus, vii, tres in pane et aqua, episcopus xii, v in pane et aqua. Si quis clericus, vel cujus superior gradus est, qui uxores habent, vel post conversionem vel honorem iterum eam cognoverit, sciat se adulterium commisisse; idcirco, ut superius statutum est, pœniteat. Si quis fornicaverit cum sanctimoniali vel Deo dicata, cognoscat se adulterium commisisse: secundum priora statuta unusquisque juxta ordinem suum pœniteat. Si quis per semetipsum fornicaverit, aut cum jumento, aut cum quolibet quadrupede, iii annos pœniteat. Si post gradum, vel votum, vii annis pœniteat. Si quis clericus concupiscens mulierem, et non potuit peccare, quia mulier eum non suscipit, dimidium annum pœniteat in pane et aqua, et toto se absteineat a vino et carne.

Si quis clericus, postquam se Deo voverit, ad habitum sæcularem redierit, sicut canis ad vomitum suum, vel uxorem duxerit, x annis pœniteat, iii ex his in pane et aqua, et postea in conjugio non copuletur. Quod si voluerit sancta synodus, vel apostolica sedes, separabit eos a communione catholicorum: similiter et mulier, postquam se Deo voverit, si tale scelus commiserit, pari sententiæ subjacebit. Si quis laicus fornicaverit sicut Sodomitæ fecerunt, vii annis pœniteat. Si quis de alterius uxore filium genuerit, id est adulterium commiserit, ac torum proximi violaverit, iii annos pœniteat. Abstineat se a lautioribus cibus et a propria uxore, dans insuper pretium pudicitiae marito uxoris violatae.

Si quis adulterare voluerit, et non potuerit, id est susceptus non est, xl dies pœniteat. Si quis virgo virgini conjunctus fuerit, si voluerint parentes ejus, sit uxor. Tamen unum annum pœniteant, et sint conjugati. Si quis cum jumento fornicaverit, i annum pœniteat. Si uxorem non habuerit, dimidium annum pœniteat. Si quis virginem vel viduam rapuerit, iii annos pœniteat. Si quis sponsam habens, sorori ejus forsitan vitium intulerit, et cohaerit tanquam suæ: hanc autem uxorem duxerit, id est, desponsatam; illa vero quæ vitium passa est, si forte necem sibi intulerit, omnes qui hujus facti consentanei fuerint, x annis in pane et aqua redigantur, secundum statuta canonum. Si quis de mulieribus quæ fornicatae sunt interfecerit quæ nascuntur, aut festinet abortivos facere, primum constitutum, usque ad exitum communionem vetat. Id est quidem verum definitum. [U]t humanius aliquid consequantur, constituimus eis decennii tempora, secundum gradus, quæ sunt constituta, pœniteant.

De perjurio.

Si quis clericus perjuraverit, vii annis pœniteat, iii in pane et aqua. Laicus vii, subdiaconus vi, diaconus vii, presbyter x, episcopus xii. Si quis coactus pro qualibet necessitate aut nesciens pejeraverit, tres annos pœniteat, unum in pane et aqua, et animam pro se reddat, id est, servum vel ancillam de servitute absolvat, et eleemosynas multas faciat. Si quis pejeraverit per cupiditatem, totas res suas vendat, et donet pauperibus, et tondeatur, et intret monasterium, et ibi deserviat usque ad mortem.

De furto.

Si quis furtum capitale, id est, quadrupedem, vel frugerit, aut quodlibet majus pretium furaverit, vii annos pœniteat: laicus v, subdiaconus vii, diaconus viii, presbyter x, episcopus xii annos pœniteat. Si quis de minoribus semel aut his furtum fecerit, reddat pro animo suo, et unum annum pœni-

teat in pane et aqua. Et, si reddere non potest, iii annos pœniteat. Si quis sepulcrum violaverit, vii annos pœniteat, iii ex his in pane et aqua. Si quis laicus furtum fecerit, reddat proximo suo quod furavit, iii quadragesimas in pane et aqua pœniteat. Det eleemosynas pauperibus de suo labore, et sacerdotis iudicio jungatur altari.

De maleficio.

Si quis maleficio suo aliquem perdidit, vii annos pœniteat, iii in pane et aqua. Si quis pro amore maleficus sit, et neminem perdidit: si laicus est, dimidium annum pœniteat, si clericus est, unum in pane et aqua; si diaconus, iii annos in pane et aqua; si sacerdos, v annos, ii in pane et aqua. Si autem per hoc partus mulieris quis deceperit, vi quadragesimas unusquisque insuper addat, ne homicidii reus sit. Si quis immissor tempestatum fuerit, vii pœniteat, iv ex his pane et aqua.

De sacrilegio.

Si quis sacrilegium [sortilegium] fecerit, id est, quos aruspices vocant, qui auguria colunt semper auguraverint, aut quocunque malo ingenio, iii annos pœniteant in pane et aqua. Si quis hariolus fuerit, quos divinos vocant, et aliquas divinationes fecerit, quia dæmoniacum est, v annos pœniteat, ii in pane et aqua. Si quis in Kalendis Januarii, quod multi faciunt, et in cervulo dicunt, aut in vehiculo vadit, iii annos pœniteat. Si quis sortes habuerit, quas sanctorum contra rationem vocant, vel aliquas sortes habuerit, vel qualicunque malo ingenio sortitus fuerit, vel divinaverit, iii annos pœniteat, primum pane et aqua. Si quis ad arbores, vel ad fontes, vel ad cancellum, vel ubicunque, excepto in ecclesia, votum voverit, aut exsolverit, iii annos pœniteat in pane et aqua, quia hoc sacrilegium est vel dæmoniacum. Qui vero ibidem ederit, aut biberit, i annum in pane et aqua pœniteat. Si quis mathematicus, id est, per invocationem dæmonum hominis mentem tulerit, v annis pœniteat, primum in pane et aqua. Si quis ligaturas fecerit, quod detestabile est, iii annos pœniteat in pane et aqua. Si qui simul vadunt ad festivitatem, in locis abominandis gentilium, et suam escam deferentes comederint, placuit eos per pœnitentiam biennii suscipi. Utrum vero cum oblatione, singuli episcoporum probantes vitam eorum, et singulos actus examinent. Si quis manducaverit aut biberit juxta fanum per ignorantiam, promittat deinceps [quod] nunquam reiteret, et quadraginta diebus in pane et aqua [pœniteat]. Si vero per contemptum hoc fecerit, id est, postquam sacerdos ei prædicavit quod sacrilegium erat, mensæ dæmoniorum communicaverit; si gulæ hoc vitio tantummodo fecerit, iii quadragesimas in pane et aqua pœniteat; si vero pro cultu dæmonum et honore simulacri hoc fecerit, iii annos pœniteat. Si quis secundo et tertio immolatus paruit, ii annos pœniteat, et duobus sine oblatione communicet. Si quis manducaverit sanguinem, aut morticinium, aut idolis immolatum, et non fuit ei necessitas, jejundet hebdomadas xii.

De diversis capitulis.

Si quis quodlibet membrum sibi voluntarie truncaverit, iv annos pœniteat, primum in pane et aqua. Si quis abortum voluntarie fecerit, iii annos pœniteat, primum in pane et aqua. Si quis usuras undecunque exegerit, iii annos pœniteat, primo in pane et aqua. Si quis per potestatem, aut quolibet ingenio, res alienas malo ordine invasit, vel tulerit superiore sententia, similiter pœniteat, et eleemosynas multas faciat. Si quis servum aut quencunque hominem quolibet ingenio in captivitatem reduxerit, vel transmiserit, sicut supra, pœniteat. Si quis ecclesiam combusserit, xv annis pœniteat, et eam sedule restituat, et pretium suum pauperibus distribuatur. Si quis aream aut domum cujuscunque

voluntarie cremaverit, sicut supra pœniteat. (Ex decret. Julii papæ.) Si quis per iram alium percusserit, et sanguinem fuderit, aut debilitaverit, solvat ei primum mercedem et medicum quærat; si laicus est, xl dies in pane et aqua jejunet; si clericus, v. xl.; diaconus, vii menses; presbyter, unum annum. Si quis venationem exercuerit: clericus unum annum pœniteat, diaconus ii, presbyter iii. Si quis de ministerio sanctæ Ecclesiæ quæcunque opus fraudaverit, vel neglexerit, vii annos pœniteat, iii pane et aqua. (In Ancyrano concilio v.) Si qui cum animalibus peccaverint, qui nondum xx annorum fuerint, xv annis exactis in pœnitentia, communionem orationum mereantur. Deinde v annis in hac communionem durantes, oblationis sacramenta contingant. Discutiatur autem et vita eorum, qualis tempore pœnitentis existierit, et ita misericordiam consequantur. Quod si inexplebiliter his hæere criminibus, ad agendam pœnitentiam prolixius tempus insumant. Quotquot autem peracta xx annorum ætate, et uxores habentes, hoc peccato prolapsi sunt, xxv annis pœnitentiam gerentes, in communionem recipiantur orationum. In qua quinquennio perdurantes, tum demum oblationis sacramenta percipiant. Quod si qui uxores habentes et transcendentis l. annis ita deliquerint, ad exitum vitæ communionis gratiam consequantur.

De ebrietate et fornicatione.

Inebriatur quis a vino, sive cervisia, contra interdictum Salvatoris et apostolorum ejus. Quod si votum habuerit sanctitatis, xl diebus in pane et aqua culpam diluat; laicus vero vii diebus pœniteat. Episcopus faciens fornicationem, degradetur, et xii annis pœniteat. Presbyter aut diaconus, fornicationem faciens naturalem. Prælato ante monachi votum tres annos pœniteat, veniam omni hora roget: superpositionem in unaquaque hebdomada faciat, exceptis Quinquagesimæ diebus.

De minutis causis.

Si quis casu negligens sacrificium perdit, relinquens foris, et ab aliquo devoratur, xl diebus pœniteat, sin (*Id est*, si non casu) vero, annum unum pœniteat. Si communicaverit ignorans excommunicatus, diebus xl pœniteat. Si quis sponte communicaverit excommunicato, verbo, vel relatione, vel cibo, vel potu, xl dies in pane et aqua et sale pœniteat. Si sacrificium terratenus cedit b negligendo, superpositio fiat. Si ceciderit sacrificium de manu offerentis terratenus, et non invenitur aliquid, omne quodcunque inventum fuerit, in loco in quo ceciderit comburetur, et cinis sub altario recondatur, et sacerdos dimidium annum pœniteat.

Pro bonis rebus offerre debemus, pro malis nequaquam. Presbyteri pro suis episcopis non prohibentur offerre. Qui præbet ducatum barbaris, iii annos pœniteat. Qui monasteria expoliant, falso dicentes se captivos redimere, iii annos pœniteant, et omnia quæ abstraxerunt pauperibus donent. Qui carnem animalium quorum mortem nescit manducat, tertiam partem anni pœniteat. Priorum statuta Patrum promamus. Pueri solum sermocinantes, et transgredientes instituta seniorum, tribus superpositionibus emendentur. Osculum simpliciter facientes, vii superpositionibus. Cum inquinamento au-

* Prælato ante monachi votum: deerant illa verba in codice Stewartii. BASN.

b Sic Gregorius in Judiciis suis: « Si quis Eucharistiam, id est, sacrificium, causa negligentis perdidit, unum annum vel tres quadragesimas pœniteat; quod si in terram causa negligentis ceciderit, l psalmos cantet. » lb.

c Male omnino, non enim legendum quasi 50 anni pœnitentiæ assignarentur, nec littera l numerum denotat; legendum *Charismal*: debet autem hic intelligi palla corporalis. lb.

A tem sine amplexu, xv superpositionibus corrigantur.

De dispensationibus sacrificii.

Qui non bene custodierit sacrificium, et mus comederit, xl diebus pœniteat. Qui autem perdidit suum chrisma ° l, aut solum sacrificium, in regione qualibet, ut non invenitur, iiii. ^{mas} vel annum unum pœniteat. Perfundens aliquis calicem super altare quando auferuntur linteamina, vii diebus pœniteat. Si ceciderit d in stramen, vii dies pœniteat. ° Vomens sacrificium gravatus salutaritate ventris, xl diebus; si in f ignem projecerit, xx diebus pœniteat. Diaconus obliviscens oblationem offerre sine linteamine, donec offeruntur, similiter pœniteat. Qui acceperit sacrificium post cibum, vel aliquam parvissimam refectionem, nisi pro viatico: pueri, tres; majores, vii; clerici xx dies pœniteant.

(Eutyckianus papa, cap. 41). Si in farina vel in aliquo sicco cibo, sive in melle, vel in lacte, bestiolæ immundæ inveniuntur, quod circa corpora eorum est, projiciatur. ° Qui negligentiam erga sacrificium fecerit, ut sit a vermibus consumptum, et ad nihilum deveniat, iii quadragesimas pœniteat. Si integrum invenerit, et in eo fuerit vermis, comburatur, et sic cinis ejus sub altari abscondatur; et negligens xl dies pœniteat. Et si iaventum fuerit, ut supra, mundetur: si usque ad altare tantum fuerit lapsus, superponatur. Si de calice aliquid stillaverit per negligentiam in terram, lingua lambatur, tabula radatur, igne comburatur; et l diebus pœniteat. Si super altare stillaverit calix, sorbeat minister, et linteamen quod tetigit stilla abluatur tribus vicibus, et tribus diebus pœniteat. Si titubaverit sacerdos super orationem Dominicam, quæ dicitur periculose una vice, vel Psalmis, l psalmos; secunda vice, c plagis [pœniteat].

Item de homicidio.

C Si quis in expeditione publica occidit hominem sine causa, jejunet hebdomadas xxi. Si autem forsitan se defendendo, aut parentes suos, aut familiam suam, occidit aliquem, ille non erit reus. Si voluerit jejunare, in illius potestate est, quia coactus hoc fecit. Si homicidium in pace fecerit, et non fuerit turba, per potestatem, aut inimicitias causa, ut res ejus capiat, jejunet hebdomadas xxviii, et res ejus quem occidit, reddat uxori vel filii ejus.

De parentibus ægris.

Si quis ad pœnitentiam venit, et ægritudo evenierit, et non potuerit adimplere quod illi mandatum est a sacerdote, suscipiatur ad sanctam communionem. Et, si voluerit eum Dominus salvare, jejunet postea. Si quis non pœnitet, et forsitan ceciderit in ægritudinem, et quæserit communicare, non prohibeatur: sed date ei sanctam communionem, et mandate illi ut, si placuerit misericordie Dei, et evaserit de ipsa ægritudine, postea omnia confessus sit, et sic pœniteat.

De excommunicatis mortuis.

Si quis excommunicatus fuerit mortuus, qui jam sit confessus, et non occurrit, sed occupavit eum mors, sive in via, sive in domo; si est aliquis ex parentibus ejus, pro eo aliquid offerat ad sanctum

a Vel si ceciderit sacrificium intra mensam. Sic codex Menardi; melius tamen in stramen. In Pœnitentiis mas. bibliothecæ Colbertinæ n. 1548 legitur.... de manu sacrificium ceciderit in stramen, vii diebus pœniteat a quo ceciderit. lb.

° Al., sumens. lb.

f Hæc omittuntur in aliis codicibus. lb.

g Eadem fere habet Gregor. III in Judiciis, cap. 28, quæ vide Concil. tom. VI, pag. 1483. Multa tamen hic circa eucharistiam observare jubentur a Gregorio omissa. lb.

altare, aut ad redemptionem captivorum, aut ad commemorationem animæ ejus.

De incestis.

Si quis accepit filiam uxoris suæ, hunc non potestis judicare, nisi prius separetur. Postquam separati fuerint, unicuique eorum imponat hebdomadas xv, et iterum nunquam se jungant. Si autem voluerint nubere sive vir, sive mulier, potestatem habeat, sed non illa quæ dimisit. Si quis acceperit cognatam, aut novercam, aut avunculæ viduam : et hi qui uxorem patris sui, vel sororem uxoris suæ, grande iudicium est ; canonicè damnetur. Propter fornicationem autem multi nesciunt numerum mulierum cum quibus fornicati sunt, illi jejunent hebdomadas l.

De idolothytis.

Si quis, dum infans est, per ignorantiam gustaverit de his quæ fuerint idolis immolata, aut morticinum, aut aliquid abominabile, jejunet hebdomadis iii. Si quis nesciens manducavit idolis immolatum, aut morticinum, dabitur illi venia, quoniam nesciens hoc fecit ; tamen jejunet hebdomadis iii.

De furto per necessitatem.

Si quis per necessitatem furaverit cibaria, vel vestem, sive quadrupedem per famem, aut per nuditatem, venia illi datur. Jejunet hebdomadis iv. Si reddiderit, non cogatis jejunare. Si quis caballum, aut bovem, aut jumentum, vel vaccam furaverit, sive cibaria, vel quæ totam familiam nutriunt, jejunet ut supra.

De adulterio.

Si mulier deceperit matris suæ maritum, illa non potest judicari, donec relinquat eum. Cum separati fuerint, jejunet hebdomadis xiv. Si quis legitimam habens uxorem, dimiserit eam, et aliam duxerit, illa quam duxit non est illius. Non manducet, neque bibat, neque omnino in sermone sit cum illa, quia male accepit : neque cum parentibus illius. Ipsi tamen, si consenserint, sint excommunicati. Si mulier suaserit alterius mulieris maritum, sit excommunicata a Christianis. Si quis Christianus Christianum viderit ambulantem, vel oberrantem parentem suum, eumque vendiderit, ille non est dignus inter Christianos requiem habere, donec redimat eum. Si autem non potuerit invenire locum ubi sit, pretium quod accepit det pro illo, et alium redimat de servitate, et jejunet hebdomadis xxviii.

De pœnitentia trigamorum.

Si cujuslibet hominis mortua fuerit uxor, habet potestatem accipere alteram, similiter et mulier. Si tertium acceperit, jejunet hebdomadas tres. Si quartum aut quintum acceperit, hebdomadas xxi.

De eo qui seipsum laniaverit.

Si quis comas suas incidit, aut faciem suam laniaverit cum gladio, aut unguis, post mortem parentum, jejunet hebdomadas iii ; et postquam jejunaverit, sic communicet.

[*De veneficiis.*]

Herbarius vir, aut mulier, interfectores infantium, in extremum vitæ cum venerit, si quæsierit pœnitentiam cum luctu ac fletu lacrymarum, si cessaverit, suscipite eum ; jejunet hebdomadis l.

De suffocatis.

Si canis, aut vulpes, sive accipiter, aliquid mortificaverint : sive de fuste, sive de lapide, sive de sagitta, quæ ferrum non habet, mortuum fuerit, hæc omnia suffocata sunt, non manducentur. Et qui manducaverit jejunet hebdomadis vii.

De laceratis.

Si quis sagitta percussit cervum, sive aliud animal, et post diem tertium inventum fuerit, et forsitan ex eo lupus, ursus, canis, aut vulpes gustave-

rit, nemo manducet. Et qui manducaverit, jejunet hebdomadas iv. Si gallina in puteo mortua fuerit, puteus evacuetur. Si sciens ex eo biberit, jejunet hebdomadam i. Si mus et gallina, aut aliquid ceciderit in vinum, de hoc nullus bibat. Si in oleum, aut mel ceciderit, oleum expendatur in lucernam, in medicinam, vel in aliam necessitatem. Si piscis mortuus fuerit in piscina, non manducetur. Et qui manducaverit, jejunet hebdomadas iv. Si porcus vel gallina manducaverit de corpore hominis, non manducetur, neque servetur ad semen, sed occidatur et canibus tradatur. Si lupus laceraverit animal, et mortuum fuerit, nemo manducet ; et si vixerit postea, cum homo occiderit, manducetur.

De pollutis animalibus.

Sive cum capra, sive cum pecore, aut cum alio animali si peccaverit homo, nemo manducet carnes ejus, neque cocus ejus, sed occidatur et canibus tradatur. Si quis voluerit dare eleemosynam de his pecuniis quæ fuerant de præda, si jam pœnitentiam egit, potestatem habeat.

De reconciliatione pœnitentium tertia [et] quinta feria ante Pascha.

In primis dicit psalium cum antiphona : *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis.*

Oratio.

Deus humani generis benignissime conditor, et misericordissime reformator, qui in reconciliatione lapsorum etiam misericordia tua primus indigeo, servire effectibus gratiæ tuæ per ministerium sacerdotale voluisti, ut cessante merito supplicis, mirabilior fieret clementia Redemptoria.

Alia.

Omnipotens sempiternus Deus, constanti tibi famulo tuo pro tua pietate peccata relaxa, ut non el plus noceat conscientiæ reatus ad pœnam quam indulgentiæ tuæ pietatis prosit ad veniam.

Item aliorum.

Omnipotens sempiternus Deus, qui peccatorum indulgentiam in confessione celeri posuisti, succurre lapsis, miserere confessis, ut quos delictorum catena constringit magnitudo tuæ pietatis absolvat.

Oratio super infirmo.

Deus, qui famulo tuo Ezechie ter quinos annos ad vitam donasti, ita et hunc famulum tuum a lecto ægritudinis eripias ad salutem. Per Dominum.

QUALITER ILLE ANNUS OBSERVANDUS SIT QUI IN PANE ET AQUA ALICUI IMPONITUR IN PŒNITENTIA JEJUNANDUS.

Ex Pœnitentiæ Romano.

Pœnitentia unius anni qui in pane et aqua jejunandus est, talis esse debet : in unaquaque hebdomada tres dies, id est, secundam feriam, quartam et sextam in pane et aqua jejunet. Et tres dies, id est, tertiam feriam, quintam et sabbatum a vino, medone, mellita, cervisia, a carne, et sagimine, et caseo, et ovis, et abdomine, et pingvibus piscibus se absteineat. Manducet autem minutos pisciculos, si habere potest ; sin autem, unius generis picem, legumina, et olera, et poma comedat, et cervisiam bibat. Et in Dominicis diebus, et in Natali Domini, illos iv dies ; et in Epiphania Domini, i diem ; et in Pascha usque in octavam diem ; et in Ascensione Domini et Pentecoste iv dies, et in missa S. Joannis Baptistæ, et sanctæ Mariæ, et duodecim apostolorum, et Michaelis, et S. Remigii, et omnium sanctorum, et S. Martini, et in festivitate illius sancti qui in episcopatu celebris habetur : in his supra dictis diebus faciat charitatem cum ceteris Christianis, id est, eodem cibo et potu utatur quo et illi. Sed tamen ebrietatem et ventris distensionem semper in omnibus caveat.

Ex eodem Pœnitentiali.

Iste annus secundus est ab illo qui in pane et aqua observandus est : post illum, jejunandus. Qui etiam dandus est his qui viros ecclesiasticos sponte occidunt, et in consuetudine habent Sodomiticum scelus, et peccatum contra naturam, et in ecclesiis homicidia sponte committunt, et qui alia hujusmodi perpetraverint. Pœnitentia illius anni talis esse debet, ut duos dies, id est, secundam et quartam feriam; vi unaquaque hebdomada jejunet usque ad vesperam; et tunc reficiat se sicco cibo, id est, pane et leguminibus siccis, sed a coctis, aut pomis, aut oleribus crudis. Unum eligat ex his tribus, et utatur, et cervisiam bibat, sed sobrie. Et sextam feriam in pane et aqua observet; et in quadragesimas jejunet, unam ante Natalem Domini, secundam ante Pascha, tertiam post Pentecosten. Et in his tribus quadragesimis jejunet duos dies ad nonam in hebdomade, et de sicco cibo comedat, ut supra notatum est. Et sextam feriam jejunet in pane et aqua. In festivis autem diebus in superiori capite enumeratis utatur cibo et potu quo et ceteri Christiani. Sed tamen ebrietatem et ventris distensionem semper in omnibus caveat.

Quid illis agendum qui statutum jejunium implere nequeunt.

Qui potest jejunare et implere quod in Pœnitentiali scriptum est, bonum est et Deo gratias referat. Qui autem non potest, per misericordiam Dei consilium damus tale : ut nec sibi nec alicui necesse sit vel perire, vel desperare. Pro uno die quem jejunare debet in pane et aqua, L psalmos cantet flexis genibus, si potest fieri, in ecclesia, vel in alio loco convenienti, et unum pauperem pascat. Vel si tantum flexis genibus stare non potest, LXX psalmos erectus cantet, et pauperem pascat. Vel centies genibus flexis, centies veniam petat. Vel tres denarios in elemosynam tribuat, vel tres pauperes pascat. Qui autem unum diem in pane et aqua jejunandum aliquo prædictorum quinque modorum redemerit, eo die, excepto vino, carne, et sagimine, sumat quod placet.

De remedio unius hebdomadæ, ex eodem Pœnitentiali.

Pro una hebdomada, quam in pane et aqua jejunare debet, CCC psalmos genibus flexis decantet. Vel, sine genuum flexione in Psalteria intente cantet. Et, postquam psallerit, excepto vino, carne et sagimine, sumat quod velit.

Remedium unius mensis.

Primo uno mense, quem in pane et aqua jejunare debet, psalmos mille ducentos genibus flexis, vel sine genuum flexione mille, DCCLXXX psalmos decantet. Et omni die, si velit, et non potest abstinere, reficiatur ad sextam, nisi quartam feriam et sextam : has jejunet ad nonam. Et a carne, et sagimine et vino totum mensem se absteat. Alium autem cibum post decantationem psalmodum sumat. Isto ordine totus ille annus redimendus est.

De alia redemptione, ex eodem Pœnitentiali.

Qui vero psalmos non novit, et jejunare non potest, pro uno anno, quem in pane et aqua jejunare debet, det in elemosynam pauperibus XXII solidos. Et omnes sextas ferias in pane et aqua jejunet. Et in tribus quadragesimis illius anni, quantitatem, quod sibi preparatur in cibo, vel in potu, illud æstimet quanti pretii esse possit, et medietatem illius pretii distribuat in elemosynam pauperibus, et assidue oret Deum.

DE PRESBYTERIS [QUORUM] PRAYA EXEMPLA.

Ex concilio magno sub Ludovico rege.

Si qui presbyter vitæ suæ negligens pravis exem-

a Non in ms. deest

A plis mala se suspicari permiserit, et populus ab episcopo juramento, seu banno Christianitatis constrictus infamiam ejus patefecerit, et certi accusatores criminis ejus defuerint, admoneatur primo seorsim ab episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus, si non emendaverit, in conventu presbyterorum episcopus eum publica increpatione admoneat. Si vero neque sic se correxit, ab officio suspendatur, usque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiat. Si autem accusatores legitimi fuerint, qui ejus crimina manifestis indicis probare contenderint, et ipse negaverit, tunc ipse cum sociis suis ejusdem ordinis vi, si valet, a crimine se expurgat. Diaconus vero, si eodem crimine accusatus fuerit, semetipsum cum tribus examinet.

Diversitas culparum diversitatem facit pœnitentiarum. Nam et corporum medici diversa medicamenta componunt : ut, aliter vulnera, aliter morbum, aliter tumores, aliter putredines, aliter caligines, aliter contractiones, aliter combustiones curent. Ita et spiritales medici diversis curationum generibus animarum vulnera curare debent. Sed quia hæc paucorum est ad purum cuncta cognoscere, et curare, et mederi, atque ad integrum salutis statum revocare, ideo solerter admonemus doctum quemque sacerdotem Christi, ut non ex suo sensu, sed secundum canonum statuta, et traditiones Patrum, universa disponat, et contradictionem utriusque sexus, ætatem, personas, paupertatem, causam, statum cujusque pœnitentiam agentis, ipsumque cor pœnitentis inspicat; et secundum hæc, ut visum sibi fuerit, ut sapiens medicus, singula quæque dijudicet.

EX DICTIS BEATI HIERONYMI PRESBYTERI.

Cur canones singulis criminibus modum non præscribant.

Mensuram autem temporis in agenda pœnitentia non satis aperte præligunt canones pro unoquoque crimine, ut de singulis dicant qualiter unumquodque emendandum sit, sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt : quia apud Deum non tam valet mensura temporis quam doloris, nec abstinencia tantum ciborum quam mortificatio vitiorum. Propter quod tempora pœnitentiæ, fide et conversatione pœnitentium abbrevianda præcipiunt; et negligentia, protelanda existimant. Tamen pro quibusdam culpis modi pœnitentiæ sunt impositi, juxta quos cæteræ perpendendæ sunt culpæ, cum sit facile per eosdem modos vindictam et censuram canonum æstinare.

SANCTUS LEO PAPA OMNIBUS EPISCOPIS, CAP. XI.

De confessione pœnitentium non publicanda.

Illam præsumptionem quam nuper contra apostolicam regulam agnovi a quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submoveri. De pœnitentia scilicet, quæ a fidelibus postulatur, ne de singulorum genere peccatorum libellis scripta professio publicetur conscientiarum, sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non vereatur, tamen, quia non omnium hujusmodi sunt peccata, ut ea qui pœnitentiam poscunt non timeant publicare, amoveatur improbabilis consuetudo, ne multi a pœnitentiæ remedii arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis facta sua reserari, quibus possunt legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio quæ primum Domino offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium deprecator accedit. Tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt provocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

EX DECRETIS EVARISTI PAPÆ, CAP. V.

Ut presbyteri de occultis peccatis jussione episcopi pœnitentes reconcilient; et, sicut suprascriptissimus, infirmantes absolvant et communicent.

EX DICTIS SANCTI AUGUSTINI.

Ut canonicum remedium occulte confessis primitus indicetur.

Si quis incestum occulte commiserit, et sacerdoti confessionem occulte egerit, indicetur ei remedium canonicum quod subire debuisset si ejus facinus publicatum fuisset. Verum quia latet commissum, datur ei a sacerdote consilium, ut salutem animæ suæ pro occultâ pœnitentiâ proficiat, hoc est, ut graviter se ex corde deliquisse confiteatur: per jejunia, et elemosinas, vigiliisque, atque sacras orationes cum lacrymis se purgare contendat, et sic se ad spem veniæ pro misericordia pervenire confidat.

EX DECRETIS PII PAPÆ, CAP. X.

Ne pœnitentes ante consummationem pœnitentiæ communicent.

Pœnitentes non debent communicare ante consummationem pœnitentiæ. Quod pœnitentes a conviviis, et ornamentis, atque alba veste abstinere debeant; et, discordes ab ecclesia pellantur, donec ad pacem redeant.

EX DECRETIS LUCII PAPÆ, CAP. V.

Quod sit simoniacus, quicumque reconciliationem promunere, vel dignis negaverit, vel indignis concesserit.

Ut nemo presbyterorum xenium vel quodcumque emolumentum temporale, imo detrimentum spirituale, a quocumque publice peccante vel incestuoso accipiat, ut episcopo vel ministris ejus peccatum illius reticeat; nec pro respectu cuiusque personæ, aut consanguinitatis, vel familiaritatis, alienis communicans peccatis, hoc episcopo innotescere detrectet; nec a quoquam pœnitente aut gratiam, aut favorem, aut munus suscipere præsumat, aut minus digne pœnitentem ad reconciliationem adducat, ei testimonium reconciliationis ferat: vel, quocumque livore, alium quemlibet dignum pœnitentem a reconciliatione removeat, quia hoc simoniacum, et Deo et hominibus contrarium est.

A

EX DECRETIS JULII PAPÆ.

Ne quis pœnitentiam morienti neget.

Si quis presbyter pœnitentiam abnegaverit morientibus, reus est animarum, quia Dominus dicit: *quacumque die conversus fuerit peccator, vita vivet, et non morietur.* Vera enim conversio in ultimo tempore esse potest, quia Dominus non solum temporis, sed cordis inspector est.

EX CONCILIO TOLETANO.

Episcopi in protegendis populis ac defendendis impostam sibi curam non ambigant. Ideoque, dum conspiciunt potentes ac iudices pauperum oppressores existere, prius eos sacerdotali admonitione redarguant; et, si contempserint emendari, eorum insolentiam regis auribus intiment, ut quos sacerdotalis admonitio non flectit ad justitiam, regalis potestas ab improbitate coerceat.

De filiis non legitimis.

B

Filii vero ex hujuscemodi vituperali conjunctione ante conjugium minus laudabiles procreati ad ecclesiasticam dignitatem nullo modo promoveantur. Nec de tali conjugio generati ecclesiasticis ordinibus applicentur, nisi forte eos aut maxima Ecclesiæ utilitas et necessitas postulet, aut evidens meritum prærogativa commendet.

EX DECRETIS HYGINI PAPÆ, CAP. IV.

Si motum fuerit altare, denuo consecratur ecclesia. Si parietes mutantur, et non altare, salibus tantum exorcizetur.

Quæ consuetudo in Ecclesia sit concedenda.

Ex Regesto S. Gregorii, cap. 65. Nos quidem, juxta seriem relationis vestræ, consuetudinem, qua tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur, immotam esse concedimus. Hoc etiam pro ædificatione omnium Ecclesiarum, et pro utilitate totius populi, nobis placuit ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus parochiis, verbum faciendi daremus presbyteris potestatem. Ita ut si presbyter aliqua infirmitate per seipsum non poterit prædicare, sanctorum Patrum homilia a diaconibus recitentur. Si enim digni sunt diaconi quos Christus in Evangelio dignatus est legere, quare indigni judicentur sanctorum expositiones publice recitare?

C

ANNO DOMINI DCCCXXVII.

JEREMIAS

SENONENSIS ARCHIEPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA IN JEREMIAM.

(Ex Gallia Christiana.)

Referendarius seu cancellarius erat Jeremias anno 13 imperii Caroli Magni, ex Corbeiensis diplomate. Inde monachus et thesaurarius Centulensis S. Richarii monasterii, timore Normannorum qui in Pontivensi pago tunc temporis grassabantur, reliquias a Carolo Magno Centulæ donatas secum asportavit et Senonas ad monasterium S. Columbæ detulit, cui cum Centulensi a tempore Guelfonis abbatis ierarat societas. Dum ibi moraretur, Magno anno 848 defuncto, homonobilis, nec solum claustrali, sed etiam sæculari præditus prudentia, valde eloquens et in omni philosophia studiosus, Jeremias a clero et plebe universa electus est archiepiscopus. Ordinatus autem in ecclesiam S. Stephani, transtulit reliquias quas de sancto Richario detulerat. Cum autem valde familiaris esset regi, obtinuit ab eo ut abbatia

D S. Columbæ, quam antecessores sui nuper perdiderrant, esset sub tuitione archiepiscopi Senonensis, unde suspicamur ab Hariulfo dictum ejusdem loci abbatem, de quo ne hilum quidem apud Clarium, nisi forte rector fuerit sub Jacobo abbate canonico. A Frodoberto S. Petri abbate requisitus cellam apud Arvernos in honorem S. Petri ædificavit ante circiter 822, in proprio ejusdem cœnobii fundo quem Theodechildis ejus conditrix et Basolus Arvernorum comes ad stipendia monachorum ei contulerant. Locus Mauriacus dictus, ab Jeremia Novicus, priscum hactenus vocabulum retinet. Illic monachi regulares ex abbatia S. Petri instituti sub custodia Frodoberti abbatis ejusque successorum, qui villas et ecclesias eidem abbatie in Aquitaniz pagis Arvernico et Lemovicensi subjectas administrarent.